

УДК: 351.74:355.1(100)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8\(18\)-744-750](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8(18)-744-750)

Серветник Володимир Віталійович доктор філософії галузі публічне управління та адміністрування, доцент кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», <https://orcid.org/0009-0000-5936-9927>

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК ВЕТЕРАНСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена всебічному аналізу ролі громадянського суспільства у становленні й розвитку ветеранського сектору України з 2014 р. до сьогодні на тлі викликів повномасштабної агресії 2022 р. Проаналізовано міжнародні підходи «громадянського переходу», контент вітчизняних і зарубіжних звітів, а також дані опитувань ІОМ та Українського ветеранського фонду, що дало змогу зіставити світовий та український контексти реінтеграції. Виділено п'ять функціональних груп ветеранських ГО: послугонадавачі, адвокаційні структури, меморіальні ініціативи, самоорганізовані осередки та аналітичні центри. Доведено, що понад 60 % українських ветеранів бодай раз зверталися саме до громадських організацій, що засвідчує їхню довіру до третього сектору як до першої ланки підтримки. Виявлено регіональні диспропорції доступу: лише 28 % ветеранів південних і східних областей можуть скористатися необхідними сервісами порівняно з 70–75 % у Києві, Львові та Дніпрі. Обґрунтовано, що ключовими бар'єрами залишаються політизація організацій, конкуренція за обмежені ресурси, відсутність сталої координаційної платформи та гендерна нерівність, яка проявляється у недостатньому врахуванні потреб жінок-ветеранок. Запропоновано комплекс рекомендацій: створення постійного дорадчого органу ветеранських ГО при Мінветеранів або КМУ, запровадження стабільної грантової програми через УВФ, розроблення системи сертифікації та відкритого реєстру організацій, упровадження механізму державного замовлення соціальних послуг у ГО, розширення регіональної підтримки малогрантовими конкурсами й менторством, а також запровадження квот чи преференцій для жіночих ініціатив. Реалізація цих кроків, як доведено в дослідженні, здатна трансформувати громадянське суспільство з допоміжного виконавця на рівноправного співтворця державної ветеранської політики, забезпечивши її територіальну та гендерну збалансованість.

Ключові слова: громадянське суспільство, ветерани, Україна, реінтеграція, гендер, неурядові організації.

Servetnyk Volodymyr Vitaliiovych PhD in Public Administration, Associate Professor at the Department of Public Administration, Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business, PJSC "Higher Educational Institution 'Interregional Academy of Personnel Management'", <https://orcid.org/0009-0000-5936-9927>

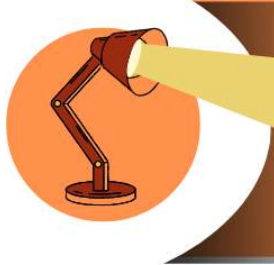
THE IMPACT OF CIVIL SOCIETY ON THE DEVELOPMENT OF THE VETERAN SECTOR IN UKRAINE

Abstract. The article offers a comprehensive analysis of the role played by civil society in the formation and development of Ukraine's veteran sector from 2014 to the present, against the backdrop of the full-scale Russian invasion of 2022. It examines international "citizen transition" approaches, reviews domestic and foreign reports, and draws on IOM and Ukrainian Veterans Foundation survey data to juxtapose global and Ukrainian reintegration contexts. Five functional clusters of veteran NGOs are identified: service providers, advocacy bodies, memorial initiatives, self-organized groups, and analytical centers. The study shows that more than 60 % of Ukrainian veterans have sought assistance from NGOs at least once, confirming high trust in the third sector as the primary support line. Regional disparities are revealed: only 28 % of veterans in the south and east have access to specialized services, compared with 70–75 % in Kyiv, Lviv, and Dnipro. Key obstacles include politicization, competition for scarce resources, the absence of a permanent coordination platform, and gender inequality reflected in insufficient attention to women veterans' needs. A set of recommendations is proposed: establishing a standing advisory body of veteran NGOs under the Ministry for Veterans Affairs or the Cabinet of Ministers; introducing a stable grant program via the Veterans Foundation; creating a certification system and open registry of organizations; launching a public procurement mechanism for social services provided by NGOs; expanding regional support through micro-grants and mentoring; and implementing quotas or preferences for women-led initiatives. The study argues that these steps can elevate civil society from an auxiliary executor to a full-fledged co-creator of state veteran policy, ensuring territorial and gender balance.

Keywords: civil society, veterans, Ukraine, reintegration, gender, non-governmental organizations.

Постановка проблеми. Після 2014 р., а особливо з початком повномасштабної агресії російської федерації проти України у 2022 р., в українському суспільстві сформувався новий ветеранський прошарок. За даними Міністерства у справах ветеранів кількість осіб із досвідом військової служби невідомо зростає й уже перевищує пів мільйона [3]. У цих умовах постала потреба у створенні інституційної основи для реінтеграції ветеранів не лише через державні механізми, а й за активної участі громадянського суспільства [1].

Україна володіє розгалуженою мережею громадських організацій [4], волонтерських ініціатив та аналітичних центрів, які понад десять років забезпечують захист прав ветеранів, розширюють доступ до послуг, здійснюють реабілітацію та адвокацію реформ. Громадянське суспільство стало не тільки надавачем допомоги, а й важелем впливу та партнером держави у формуванні ветеранської політики. Водночас взаємодія громадського та ветеранського секторів досі недостатньо осмислена в науковому дискурсі, що визначає актуальність теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика реінтеграції ветеранів у світовій літературі розглядається крізь концепт «громадянського переходу» (citizen transition) – процесу повернення військовослужбовця до цивільного життя (Demers). Ключовими чинниками успішності цього переходу дослідники називають підтримку місцевих спільнот, ініціатив «знизу» та діяльність громадських організацій, що підтверджується роботами Castro і Kintzle. Емпіричні дані США та Канади демонструють: коли громадські структури інтегруються у програми ресоціалізації, ефективність повернення ветеранів зростає помітно. В українському контексті наразі превалюють прикладні аналітичні праці, сфокусовані на окремих сегментах – медичній та психологічній реабілітації (проекти ГО «Принцип», Міжнародного фонду «Відродження», дослідження Т. Захаріної), питаннях працевлаштування (звіти Українського ветеранського фонду за 2024 та 2025 рр.) та правового захисту. Водночас місце й роль громадських ініціатив у формуванні цілісного ветеранського середовища переважно описані у публіцистичних матеріалах чи грантових звітах і залишаються поза системним академічним аналізом. Окремо заслуговують на увагу напрацювання УВФ, що окреслюють бар'єри працевлаштування ветеранів та підкреслюють посередницьку функцію громадських об'єднань між ветераном і державною системою, а також звіт Veteran Hub «Шлях ветеранів та ветеранОК», який комплексно описує їхній бойовий досвід і шляхи повернення до цивільного життя. Сукупність згаданих досліджень засвідчує потребу в подальшій систематизації й ґрунтовному науковому осмисленні впливу громадянського суспільства на розвиток ветеранського сектору України.

Мета та завдання дослідження. Метою є визначення характеру й інтенсивності впливу громадянського суспільства на розвиток ветеранського сектору України у післявоєнний період. Для її досягнення передбачено проаналізувати практики та механізми, що застосовують громадські організації, а також виявити проблеми, бар'єри й перспективи посилення їхньої ролі у формуванні ветеранської політики.

Виклад основного матеріалу. Ветеранський сегмент українського громадянського суспільства надзвичайно різноманітний: у ньому одночасно діють потужні загальнонаціональні організації, як-от «Побратими України», Veteran Hub і ГО «Принцип», та невеликі локальні ініціативи на кшталт ГО «Легіон Незламних» чи «Київ Мілітарі Хаб». Узагальнення їхньої діяльності [1; 9] дає змогу виокремити п'ять функціональних груп:

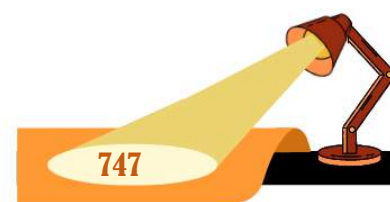

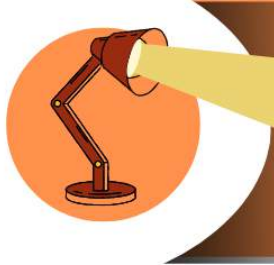

- організації-послугодавачі, що забезпечують ветеранів юридичною, медичною, психологічною та освітньою підтримкою;
- адвокаційні структури, які представляють інтереси ветеранів у публічній політиці й просувають нормативні зміни;
- меморіальні ініціативи, сфокусовані на збереженні пам'яті й формуванні суспільного наративу війни;
- самоорганізовані ветеранські осередки з виразною регіональною або підроздільною ідентичністю;
- аналітичні центри й дослідницькі платформи, що акумулюють дані про потреби спільноти й формують політичні рекомендації.

Кожна з цих груп по-своєму впливає на розвиток ветеранського середовища. Громадські організації просувають законотворчі ініціативи щодо статусу ветерана, працевлаштування та реабілітаційних інститутів; беруть участь у громадських радах і тематичних комісіях при Верховній Раді та Міністерстві у справах ветеранів; реалізують інформаційні кампанії, що трансформують публічний образ учасника бойових дій; створюють платформи взаємної підтримки у форматі хабів, клубів та онлайн-спільнот; а також безпосередньо надають освітні, психологічні й кар'єрні послуги. За даними аналітики Veteran Hub [1], понад 60 % ветеранів принаймні раз зверталися саме до громадських організацій, що свідчить про їхню високу довіру до третього сектору як «першої ланки» підтримки. Після створення Міністерства у справах ветеранів у 2018 р. взаємодія держави й ГО стала формалізованішою: останні дедалі частіше залучаються як співвиконавці та експерти у розробленні нормативних актів і реалізації програм реабілітації [6].

Державне фінансування ветеранських ініціатив залишається обмеженим: у 2023 р. лише шістнадцять громадських організацій отримали кошти Українського ветеранського фонду на конкурсній основі, причому претензії щодо прозорості розподілу грантів, складності процедур і хронічного недофінансування регіональних проєктів зберігаються [8]. Результати фокус-груп УВФ свідчать, що частина активістів розглядає «публічне залучення» як формальність, а не реальний механізм впливу на політику. Дисбаланс між столицею й областями підтверджує дослідження «Працевлаштування ветеранів та ветеранок: бар'єри та адаптаційні шляхи»: лише 28 % опитаних у південних і східних регіонах мають доступ до центрів підтримки чи спеціалізованих ГО, тоді як у Києві, Львові та Дніпрі показник сягає 70–75 % [2]. Причини нерівності охоплюють диспропорційний розподіл ресурсів місцевих бюджетів, слабку інституалізацію ініціатив у малих громадах, недостатню поінформованість ветеранів про наявні послуги та дефіцит горизонтальних мереж між локальними й центральними організаціями. Локальні ради намагаються компенсувати розрив за допомогою ветеранських офісів у ЦНАП або залучення активістів до органів місцевого самоврядування, однак ці практики залишаються поодинокими й потребують масштабування.

Поступальний розвиток сектору виявив і низку системних проблем. По-перше, політизація: деякі ГО афілійовані з партіями і використовують ветеранський порядок денний як медійний ресурс, що знижує довіру серед цільової аудиторії. По-друге, конкуренція за обмежені донорські й державні кошти провокує міжорганізаційні конфлікти та унеможлиблює консолідований «голос ветеранів» у діалозі з урядом. По-третє, відсутність постійно діючої координаційної платформи веде до фрагментації зусиль, дублювання послуг і розпорошення експертизи. Наслідком є плутанина серед самих ветеранів, які не завжди розуміють, яка структура за що відповідає і як відрізнити ефективну організацію від формальної.

Окремий виклик становить гендерна нерівність. За даними Міністерства у справах ветеранів, значну частку демобілізованих становлять жінки, проте державна й публічна риторика переважно сфокусована на чоловічому досвіді. Жінки-ветеранки повідомляють про стигматизацію, невизнання статусу та бар'єри в доступі до послуг. У цих умовах жіночі ветеранські ініціативи відіграють критично важливу роль, піднімаючи питання гендерно чутливого законодавства, медичних і психологічних потреб та створюючи нові можливості для перекваліфікації та підприємництва.

Так, попри зростаючу інституційну підтримку ветеранських ГО, сектор залишається нерівномірно розвиненим і потребує чіткіших фінансових механізмів, прозорості конкуренції, міжрегіональної координації та інтеграції гендерного виміру у всі етапи політики щодо ветеранів.

Громадські організації вже частково компенсують гендерні дисбаланси. Так, «Жіночий ветеранський рух» адвокує законодавче визнання потреб жінок-ветеранок і розширення їхнього доступу до медичних та психологічних послуг; проект «Ветеранки» на платформі Bezbroni.net формує видимий медіанаратив про участь жінок у бойових діях; паралельно запускаються спеціалізовані освітні ініціативи – від підприємницьких шкіл до онлайн-курсів перекваліфікації – спрямовані саме на демобілізованих жінок. Гендерний вимір, по суті, стає лакмусовим тестом ефективності всієї ветеранської політики, а роль громадського сектору тут не лише компенсаторна, а й перетворювальна: він змінює суспільні уявлення про місце жінки у війні та після неї [12].

Щоб громадянське суспільство перетворилося з допоміжного гравця на повноцінного співтворця ветеранської політики, потрібні інституційні кроки. По-перше, варто заснувати постійну координаційну платформу ветеранських ГО при Міністерстві у справах ветеранів чи КМУ – із реальними повноваженнями переглядати нормативні акти, стратегії та розподіл ресурсів. По-друге, необхідно інституціоналізувати фінансування: запровадити окрему стабільну програму грантів для ветеранських проєктів, адміністровану Українським ветеранським фондом або самим міністерством. По-третє, слід створити систему сертифікації й відкритий реєстр організацій, що працюють із ветеранами; це підвищить довіру

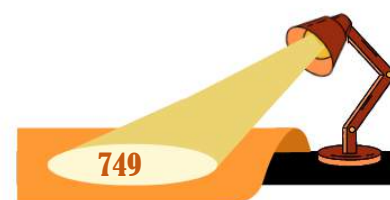

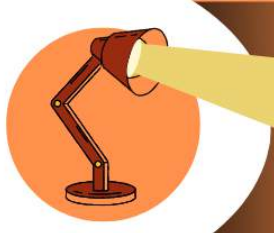
та полегшить донорам і громадам пошук надавачів послуг. Четвертим елементом може стати механізм державного замовлення соціальних послуг у ветеранських ГО—як альтернатива прямому виконанню всіх функцій держструктурами. Далі, важливо посилити регіональний компонент: забезпечити малогрантові конкурси, освітні програми та менторську підтримку для ініціатив у периферійних громадах. Нарешті, принцип рівності представництва потребує інструментів квот чи преференцій для жіночих ветеранських організацій, аби гарантувати їхній голос у виробленні політики.

Висновки. Підсумовуючи, громадянське суспільство дедалі активніше формує ветеранський порядок денний України: воно не лише надає послуги, а й переосмислює образ ветерана, консолідує спільноту та адвокує інтереси сектора. Однак масштаб і сталість цього впливу залежать від державної підтримки, прозорих фінансових інструментів, міжорганізаційної координації й офіційного визнання експертного потенціалу ГО. На найближчі роки ключовим завданням стане вибудова рівноправного партнерства між урядовими інституціями та громадськими структурами; успіх реінтеграції ветеранів – з урахуванням регіональних і гендерних відмінностей – визначатиметься тим, наскільки ефективно буде мобілізовано ресурс, досвід і довіру громадянського суспільства.

Література:

1. Veteran Hub. (n.d.). *Аналітика*. Отримано 6 серпня 2025 р. з <https://veteranhub.com.ua/analytics/>
2. Volunteer Country. (n.d.). *Мережа ветеранських та волонтерських організацій*. Отримано 6 серпня 2025 р. з <https://platforma.volunteer.country/>
3. Міжнародна організація з міграції (МОМ) в Україні. (2024). *Veterans' social reintegration in Ukraine: Survey findings*. https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2025/06/Pratsevlashtuvannia_veteraniv_ta_veteranok_bariery_ta_adaptatsiyeni.pdf
4. Міністерство у справах ветеранів України. (2024а, 5 грудня). *Мінветеранів спільно з громадськими об'єднаннями презентували затверджену Урядом Стратегію ветеранської політики*. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/minveteraniv-spilno-z-gromadskimi-obednanniyami-prezentuvai-zatverdzhenu-uryadom-strategiu-veteranskoj-politiki>
5. Міністерство у справах ветеранів України. (2024b). *«Реалізація державної ветеранської політики також включає гендерний аспект»*, – Юлія Ланутіна. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/realizaciya-derzhavnoyi-veteranskoj-politiki-takozh-vklyuchaye-gendernij-aspekt-yuliya-laputina>
6. Міністерство у справах ветеранів України. (2024c). *Strategy for the Development of Veteran Policy until 2030*. <https://mva.gov.ua/>
7. Міністерство у справах ветеранів України. (2024d). *Зручні та доступні послуги для ветеранів війни та членів їхніх сімей у ЦНАП*. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/zruchni-ta-dostupni-poslugi-dlya-veteraniv-viyni-ta-chleniv-ihnih-simey-u-tsnap>
8. Міністерство у справах ветеранів України. (n.d.). *Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів*. Отримано 6 серпня 2025 р. з <https://data.mva.gov.ua/>
9. Український ветеранський фонд. (2024, 24 липня). *Конкурс фінансування для громадських організацій, які надають послуги ветеранам*. <https://veteranfund.com.ua/2024/07/24/startue-konkurs-finansuvannia-dlya-go/>

10. Український ветеранський фонд. (2024, жовтень). *Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів та ветеранок*. <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf>
11. Український ветеранський фонд. (n.d.). *Варто: шлях відновлення*. Отримано 6 серпня 2025 р. з <https://veteranfund.com.ua/contests/var-to-shlyakh-vidnovlennya/>
12. Український жіночий ветеранський рух. (n.d.). *Жінки на фронті та після повернення*. Отримано 6 серпня 2025 р. з <https://uwvm.org.ua/>

References:

1. Veteran Hub. (n.d.). *Analitika* [Analytics]. Retrieved August 6, 2025, from <https://veteranhub.com.ua/analytics/> [in Ukraine]
2. Volunteer Country. (n.d.). *Merezha veterans'kykh ta volonters'kykh orhanizatsii* [Network of veteran and volunteer organizations]. Retrieved August 6, 2025, from <https://platforma.volunteer.country/> [in Ukraine]
3. International Organization for Migration (IOM) Ukraine. (2024). *Veterans' social reintegration in Ukraine: Survey findings*. https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2025/06/Pratsevlashtuvannia_veteraniv_ta_veteranok_bariery_ta_adaptatsiyni.pdf [in Ukraine]
4. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (2024, December 5). *Minveteraniv spilno z hromads'kymy obednanniamy prezentuvaly zatverdzhenu Uriadom Stratehiiu veterans'koi polityky* [The Ministry together with NGOs presented the Government-approved Veterans Policy Strategy]. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/minveteraniv-spilno-z-gromadskimi-obednanniami-prezentuvali-zatverdzhenu-uryadom-strategiu-veteranskoi-politiki> [in Ukraine]
5. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (2024). *Realizatsiia derzhavnoi veterans'koi polityky takozh vkluchaie hendernyi aspekt* [Implementation of state veteran policy also includes a gender aspect] – Yuliia Laputina. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/realizaciya-derzhavnoyi-veteranskoyi-politiki-takozh-vklyuchaye-gendernij-aspekt-yuliya-laputina> [in Ukraine]
6. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (2024). *Strategy for the Development of Veteran Policy until 2030*. <https://mva.gov.ua/> [in Ukraine]
7. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (2024). *Zruchni ta dostupni posluhy dlia veteraniv viiny ta chleniv yikhnikh simei u TsNAP* [Convenient and accessible services for war veterans and their families in CNAP]. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/zruchni-ta-dostupni-poslugi-dlya-veteraniv-viiny-ta-chleniv-ihnih-simey-u-tnap> [in Ukraine]
8. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (n.d.). *Analitichna informatsiia za danymy Ministerstva u spravakh veteraniv* [Analytical information from the Ministry of Veterans Affairs data]. Retrieved August 6, 2025, from <https://data.mva.gov.ua/> [in Ukraine]
9. Ukrainian Veterans Foundation. (2024, July 24). *Konkurs finansuvannia dlia hromads'kykh orhanizatsii, yaki nadaiut posluhy veteranam* [Funding competition for civil society organizations providing services to veterans]. <https://veteranfund.com.ua/2024/07/24/startue-konkurs-finansuvannia-dlya-go/> [in Ukraine]
10. Ukrainian Veterans Foundation. (2024, October). *Rol' derzhavy u sotsial'nii reintehratsii veteraniv ta veteranok* [Role of the state in the social reintegration of veterans]. <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf> [in Ukraine]
11. Ukrainian Veterans Foundation. (n.d.). *Varto: shliakh vidnovlennia* [Varto: Path to recovery]. Retrieved August 6, 2025, from <https://veteranfund.com.ua/contests/var-to-shlyakh-vidnovlennya/> [in Ukraine]
12. Ukrainian Women's Veteran Movement. (n.d.). *Zhinky na fronti ta pislia povernennia* [Women at the front and after returning]. Retrieved August 6, 2025, from <https://uwvm.org.ua/> [in Ukraine].

